

Liaskogen - En naturresurs vid Väringsens strand

av Mats Andersson

Det är först på senare år som Liaskogens naturvärden uppmärksamats. Egentligen först på allvar under senare delen av 1980-talet och i samband med upptäckten av en vitryggig hackspett i området.

Under våren och försommaren 1991 inventerades fågelfaunan i Liaskogen. Här följer en kortfattad beskrivning över fågelförekomsten, områdets utseende och dess kvaliteter ur naturvärdsynpunkt.

Områdesbeskrivning

Liaskogen är belägen sydväst Frövi i Lindesbergs kommun. Skogen gränsar till sjön Väringen och utgör strandskog en betydande sträcka på sjöns västra sida. Arealen på hela området är ca 100 hektar. Dock är den intressantaste skogsmiljön för naturvärden på uppskattningsvis 60 hektar. Aldern på skogen är uppskattad till som mest 60-80 år. Inom Liaskogen kan urskiljas olika typer av skogsmark och naturtyper. Även om hela området kallas Liaskogen innefattas däri även stränderna tillsammans med de olika vassbevuxna vikarna, varav Liaviken är störst. Dessutom finns i området åkermark, igenväxande ångar och buskmarker i utkanten.

Öster om pumpstationen finns ett mindre berg med kransskog och hjässa som är kal, i övrigt ogallrad blandskog. Lövandelen är i denna del främst björk och asp, där björk dominerar i den norra delen och asp i den södra. Självvallingsgräs har uppräpats och inslaget är stort av döda och döende lövträd, dock rikligast i den norra delen.

Marken vid pumpstationen är norrut invallat och vallen löper i riktning från sydväst mot nordost. Sydost pumpstationen finns Liaviken med sitt hav av bladvass. Området mellan bladvassen och vallen är beväxt med björkskog som oftast är vattendränkt. En bäck rinner

Metodik och förutsättning var i enlighet med den lövskogsinventering som Västmanlands Ornitologiska Förening genomförde 1990. Se även Fåglar i Västmanland 1990:1 3-10, där Per Angelstam och Thomas Pettersson i sin uppsats: "Förekomst av vuxna lövträd - en nyckelfaktor för skogslevande fåglar" ger utförlig bakgrund och avskikt.

Inventeringens koncentrerades således till lövskogsberoende stannfåglar och flyttfåglar. Speciellt är hackspettar och lövskogsmesar intressanta att studera, eftersom de kan indikera eller signalera för höga biotopkvaliteter. Våren och försommaren 1991 var ovanligt kall och detta påverkade antagligen resultatet av fågelinventeringen. Flyttfågla anlände senare än vad som kan betecknas som "normalt" och sångaktiviteten var ofta påfallande låg under hela maj månad. Eftersom juni gick till historien som en av de kyligaste, solfattiga och regnigaste månaderna någonsin i våra trakter var det kanske något av ett "mellanår" även i Liaskogen.

I hela området uppträdde, inklusive stränderna, åtminstone 65 olika fågelarter med häckningsindiciet detta år. Av de häckande stannfåglaorna kan nämnas att så väl mindre hackspett som stjärtnes uppträdde med revir. Növäcken fanns med fem säkra revir medan blåmesen endast kunde noteras med fyra revir. Bland flyttfåglaorna som ingick i förutsättningsgrarna fanns hämsångaren med två revir och svarthättan med åtminstone 12 revir. Grön-sångaren kunde även noteras med 12 revir och svartvit flugsnappare med 5 revir. Vid ett tillfälle, den 1 juni, noterades sång och varningsläte från mindre flugsnappare.

Bland övriga arter som var knutna till området kan nämnas bivräk, ormrök, sparvhök och duvhök. En fasantupp fanns på fället i juni och trana häckade vid Lillsjön. Gårdsmyg fanns med uppskattningsvis minst 6 par. I de buskrika brynen mot de öppnare markerna fanns buskskvätta, törnskata och grönfinkar tillsammans med törnsångare, sånglärka och gulsparvar.

Liaskogen

På och intill stränderna tillkom arter som skäggdopping, kanadagås, gräsmås, fisklära, drillsnäppa, rörsångare och sävsparv. I april sågs sex skäggsisar i vassen.

Som en anmärkning kan tillfogas att denna inventering inte kan betecknas som fullständiga. Delvis gjordes endast fem karteringar av reviren och dessutom besöktes inte samlig areal av området.

Liaskogen måste anses som relativt svårinventerad, dels beroende på den stora ytan och dels på utseendet av själva området som är svåröverskådligt med få hållpunkter, tät vegetation och flack terräng. Vid inventeringstillfällena följdes en tidigare uppgjord rutt, varvid start och slut utgjordes av vägslutet nära ladan öster om Lillsjön. Ruten var efter bäcken mot pumpstationen därefter mot sydväst, genom det största lövskogspartiet och norrut mot Lillsjöns västra sida och åter. Man kan ändå påstå att denna sträckning medförde besök i en stor del av området med de flesta biotoperna representerade, samtidigt som det intressantaste och värdefullaste partierna av Liaskogen besöktes.

Vitryggig hackspett - påvisade Liaskogens naturvärden

Som nämndes inledningsvis upptäcktes Liaskogen i samband med vitryggiga hackspettens förekomst i området. Arten uppträdde i Liaskogen minst två år i rad under senare delen av 1980-talet. Vitryggen är en specialist och smal

i sitt biotopval. Den är beroende av medelålders till äldre lövdominerade skogar och det måste finnas permanent tillgång på döda och döende träd. Dominerande trädslag ska vara asp, björk, sälg och al. Arten förekommer i strandskogar vid sjöar och vattendrag, bergsbranter och igenväxande slåtter och betesmarker. Fanns förr troligen i de lövträdrika generationer som följde efter skogsbränder. Vitryggiga hackspetten var förhållandevis vanlig över i stort sett hela landet i början på 1900-talet. Arten har trängts tillbaka av det moderna, rationella skogsbruket och återfinns numera huvudsakligen inom tre kärnområden, nämligen Dalälven, Värmland-Dalsland och i södra Östergötland. År 1988 beräknades antalet par i Sverige till 80-110 (SOF 1990).

Den mesta födan hämtar vitryggen från ovannämnda lövträd. Friska, torkande, torra eller ruttande träd näringssöker den i och under söket fläker den ofta barken på döda träd, eller så hackar den djupa hål in i veden på de friska. Födan, som även ungarna matas med, består av en blandning av vedlevande insekter, särskilt långhornings larver, men ytlevande insekter som myror, myggor och dagsländor ingår. Eftersom vitryggen så gott som uteslutande livnär sig av insekter måste den ha stora revir, till skillnad mot en mer allsidig fågel som den större hackspetten.

Den vitryggiga hackspetten är således en akut hotad art i landet och främsta anledningen är dess biotopval. Denna lövskogsbiotop är på väg att försvinna och därmed drabbas även en mängd övriga hotade arter. Dessutom drabbas en mängd vanligare arter negativt eftersom även de gynnas i den här typen av skogar. Vitryggen är alltså en mycket lämplig indikatorart för lövskogar av hög klass och som är skyddsvärda.

Liaskogen och dess naturvärden - en sammanfattning

Liaskogen är troligen en av de större opåverkade löv- och blandskogsområdena i Örebro län. Skogen har under relativt lång tid undgått avverkningar och är därmed på väg att utvecklas mot ett naturskogsliknande tillstånd.

Delar av området är till synes opåverkade, exempelvis en längre sträcka av strandskogen.

Inom området finns sumpiga partier med björk och gran. Dessutom ett betydande inslag av asp i olika åldrar. Särskilt intressant är den rika förekomsten av alkärr. Här finns dels så kallade övriga alkärr som innehåller björk och gran dels opåverkade blöta alkärr. Dessa biotoper som bör undantas från all skoglig verksamhet har här troligen sin största förekomst i kommunen. Överhuvudtaget torde skogliga åtgärder i det mest intressanta området, sydväst Liaviken, vara av ringa ekonomiskt intresse och dessutom mycket negativt för flora och fauna.

Den vitryggiga hackspettens förekomst i området några år i slutet av 1980-talet ger tydliga signaler om områdets kvaliteter. Området ingår därmed i den länsplan för skydd av den vitryggiga hackspetten i Örebro län, som upprättades 1989. Liaskogen skulle passa i det nätt av liknande områden i Mellansverige som behövs för artens överlevnad. För att inte populationerna i de tre kvarvarande utbredningsområdena i landet ska isoleras, behövs lokaler där emellan så att flocket av fåglar kan fungera och därmed livskraftiga populationer. Liaskogen uppfyller även kriteriet på vitryggens miljökrav, dels beträffande trädsmammansättning och ålder och dels är områdets yta tillräckligt stor för att hysa minst ett par vitryggig hackspett.

Men det är viktigt att fastslå det faktum att Liaskogen har kvaliteter och naturvärden vare sig med eller utan förekomst av vitryggig hackspett. Området har stor betydelse för en mängd andra mer eller mindre ovanliga eller hotade fågelarter. Här finns också förutsättningar att bevara ett stort lövträdsskikt skogsområde, en naturtyp som i våra trakter är ovanlig och starkt minskar.

För att kunna bevara en rik flora och fauna i skogslandskapet behövs variation. En variation som kan fås genom lövträdsslagets ökning. Variationen föder därmed mångfalden och vi får ett landskap som är rikt på arter och individer inom både flora och fauna.

